

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Π. ΠΕΡΣΕΛΗ
Ἀναπληρωτοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ
ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ.

Θεολογική καὶ παιδαγωγική προσέγγιση με βάση
τὴν εὐαγγελικὴ ἀφήγηση τῆς «Ἰπαπαντῆς τοῦ Κυρίου»
(Λουκ. 2,22-38)

ΑΘΗΝΑΙ 2002

Ἀνάτυπον
ἐκ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος
τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Τόμος ΛΖ΄

Τιμητικὸν ἀφιέρωμα
εἰς

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΤΙΡΑΝΩΝ
ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ
κ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΝ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ.

Θεολογική και παιδαγωγική προσέγγιση με βάση
την εὐαγγελική ἀφήγηση τῆς «Ἵπαπαντῆς τοῦ Κυρίου»
(Λουκ. 2,22-38)*

ΥΠΟ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Π. ΠΕΡΣΕΛΗ

Ἀναπληρωτοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἴσως νὰ ὑπάρχει ἡ ἀπορία πῶς μπορεῖ νὰ συνδεθεῖ ἡ διήγηση, ποὺ καταγράφεται ἀπὸ τὸν Εὐαγγελιστὴ Λουκᾶ στὸ κεφ. 2,22-38 τοῦ ὁμώνυμου Εὐαγγελίου καὶ ἀναφέρεται στὴν παρουσίαση τοῦ Ἰησοῦ στὸ ναὸ (ἢ ἀλλιῶς τῆς Ἵπαπαντῆς τοῦ Κυρίου, ὅπως αὐτὴ ἡ ἀφήγηση ὀνομάζεται στὴ λειτουργικὴ γλῶσσα τῆς Ἐκκλησίας μας), μὲ τὰ γηρατειὰ καὶ τὸ πῶς ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἀντιμετωπίζει τοὺς ἀνθρώπους ποὺ διάγουν αὐτὸ τὸ τελευταῖο στάδιο τῆς ζωῆς τους ἐδῶ πάνω στὴ γῆ. Καὶ αὐτό, γιατί ἡ διήγηση τῆς παρουσίας τοῦ Ἰησοῦ στὸ ναὸ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὅτι σχετίζεται μὲ ἓνα γεγονός ποὺ ἀφορᾷ τὴν παιδικὴ καὶ μόνον ἡλικία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. «Ὅταν», δηλαδή, ὅπως ἀναφέρεται στὴ σχετικὴ εὐαγγελικὴ διήγηση, «σύμφωνα μὲ τὸ μωσαϊκὸ νόμο, συμπληρώθηκαν καὶ οἱ μέρες γιὰ τὸν καθαρισμό τους [κυρίως τῆς Μαρίας (καὶ τοῦ Ἰωσήφ;)], ἔφεραν τὸ παιδί πάνω στὰ Ἱεροσόλυμα γιὰ νὰ τὸ ἀφιερῶσουν στὸ Θεό. Σύμφωνα μὲ τὸ νόμο τοῦ Κυρίου, ἂν τὸ πρῶτο παιδί ποὺ φέρνει μιὰ γυναίκα στὸν κόσμον εἶναι ἀγόρι, πρέπει νὰ θεωρεῖται ἀφιερωμένο στὸν Κύριο. Ἐπρεπε νὰ προσφέρουν καὶ θυσία ἓνα ζευγάρι τρυγόνια ἢ δύο μικρὰ περιστέρια, ὅπως λέει ὁ νόμος τοῦ Κυρίου»¹. Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ Μαρία καὶ ὁ Ἰωσήφ ὀδηγούμενοι στὸ ναὸ τῶν Ἱεροσολύμων μὲ τὸν

---

* Ἐπεξεργασμένη μορφή κειμένου εἰσήγησης. Ἡ εἰσήγηση ἔγινε, μετὰ ἀπὸ σχετικὴ πρόσκληση τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μεγάρων καὶ Σαλαμῖνος κ. Βαρθολομαίου, στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ἁγίου Γεωργίου Ἐλευσίνος (10 Μαρτίου 2002).

1. Λουκ. 2,22-24. Ἡ μετάφραση τῶν βιβλικῶν κειμένων εἶναι ἀπὸ τὴν ἔκδοση: *Ἡ Ἁγία Γραφή (Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη). Μετάφραση ἀπὸ τὰ πρωτότυπα κείμενα*, Ἀθήνα: Ἑλληνικὴ Βιβλικὴ Ἐταιρία, 1997.

νεογέννητο Ἰησοῦ ἐκτελοῦσαν ἓνα πανάρχαιο ἔθιμο τῆς θρησκευτικῆς Ἑβραϊκῆς παράδοσός τους. Τὸ ἔθιμο αὐτὸ ἀποτελοῦσε ἀνάμνηση τῆς σωτήριας φυγῆς τῶν προπατόρων τους ἀπὸ τῆ δουλεία τῆς Αἰγύπτου πρὶν ἀπὸ ἀρκετοὺς αἰῶνες. Ἐφόσον, δηλαδή, ὅλα τὰ πρωτότοκα παιδιὰ τῶν Ἑβραίων εἶχαν θαυματουργικὰ διαφύγει, μὲ τὴ θεία ἐπέμβαση, τὴ θανάτωση ποὺ διατάχθηκε ἀπὸ τὸν Αἰγύπτιο Φαραώ, οἱ Ἑβραῖοι ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ θυσιάσουν κάθε πρωτογέννητο ἀρσενικὸ ζῶο καὶ νὰ ἀφιερῶνουν στὸ Θεό, μὲ ἐξαγορά, κάθε πρωτότοκο ἀρσενικὸ νήπιο (Ἐξ. 13,15-16). Ἡ ἐξαγορὰ τῶν πρωτότοκων ἀρσενικῶν νηπίων ἐγένετο μὲ τὴν προσφορὰ στὸ ναὸ καὶ τοὺς ἱερεῖς του πέντε ἀσημένιων σίκλων (ἐβραϊκὸ νόμισμα) (Ἀριθμ. 18,16).

Ἡ σύνδεση τῆς ἀφήγησης τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου μὲ τὰ γηρατεῖα βρίσκεται ἀκριβῶς στὸ σημεῖο ἐκεῖνο κατὰ τὸ ὁποῖο ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς μᾶς ἀναφέρει ὅτι στὸ ναὸ τῶν Ἱεροσολύμων ἓνας ὑπέργηρος ἄνθρωπος ποὺ ὀνομαζόταν Συμεὼν, καθοδηγούμενος ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ἦλθε νὰ προῦπαντῆσει τὸν νεογέννητο Ἰησοῦ. Ὁ Συμεὼν ἦταν, σύμφωνα πάντα μὲ τὴν εὐαγγελικὴ διήγηση, ἓνας «πιστὸς καὶ εὐλαβὴς» ἄνθρωπος ποὺ «περίμενε τὴ σωτηρία τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὸν καθοδηγοῦσε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ὅτι δὲ θὰ πεθάνει προτοῦ νὰ δεῖ τὸ Μεσσία»². Ἀκριβῶς, ὅμως, αὐτὴ ἡ προσδοκία τοῦ Συμεῶνος νὰ δεῖ καὶ νὰ ἀξιολογήσει τὴν προσωπικότητα καὶ τὴν ἀποστολὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ἀνθρωπότητας προσδίδει μιὰ εὐρύτερη σημασία στὸ ἀπολυτρωτικὸ ἔργο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ διήγηση ἢ σχετικὴ μὲ τὸν Συμεῶνα καὶ μὲ τὴν προφήτιδα Ἄννα (στὴν ὁποία θὰ ἀναφερθοῦμε παρακάτω) ἀποτελεῖ τὸ συνδετικὸ κρίκο μεταξὺ τοῦ μέρους ἐκεῖνου τῆς ἀφήγησης ποὺ ἀφορᾷ ἓνα ἐθιμικὸ γεγονός τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Ἰησοῦ (παρουσίαση καὶ ἐξαγορὰ στὸ ναὸ τοῦ νεογέννητου πρωτότοκου ἀρσενικοῦ παιδιοῦ) καὶ τῆς σημασίας ποὺ ἀποδίδεται ἀπὸ τὸν Εὐαγγελιστὴ Λουκᾶ στὴν καθαυτὴ ἀποστολὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ ὄριμου πλέον Ἰησοῦ Χριστοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ σύμπαντος τοῦ κόσμου. Μιὰ τέτοια ἐξήγηση τῆς δομῆς καὶ τοῦ περιεχομένου τῆς εὐαγγελικῆς ἀφήγησης τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου, ὅπως καταγράφεται στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Λουκᾶ, νομίζω ὅτι νομιμοποιεῖ ἀπόλυτα τὴ σύνδεση αὐτῆς τῆς διήγησης μὲ τὴν ἀνάμνηση τῶν γηρατειῶν³.

Γιατί ὅμως ὁ Συμεὼν ἀποτελεῖ ἓνα εὐαγγελικὸ σύμβολο ποὺ τιμᾷ καὶ ἐξυψώνει τὰ θρησκευόμενα γηρατεῖα καὶ τί σχέση ἔχει ὁ λόγος του μὲ τὸ μήνυμα σωτη-

2. Λουκ. 2,25.

3. Γιὰ μιὰ ἐρμηνευτικὴ προσέγγιση τῆς ἀφήγησης τῆς «Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου» βλ. ἐνδεικτικὰ: Π.Ν. Τρεμπέλα, *Ἑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον*, Ἀθῆναι: Ἐκδοσις Ἀδελφότητος Θεολόγων ἢ «Ζωή», 1952, σ. 100-113· R.E. Brown, *An adult Christ at Christmas. Essays on the three biblical Christmas stories Matthew 2 and Luke 2*, Collegeville, Minnesota: The Liturgical Press, 1978, σ. 25-36.

ρίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; Γιὰ νὰ ἀπαντήσουμε σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα θὰ πρέπει πρῶτα νὰ δοῦμε τί ἀκριβῶς εἶπε ὁ Συμεὼν. Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὴ σχετικὴ διήγηση, ὁ Συμεὼν ἀφοῦ πῆρε τὸν μικρὸ Ἰησοῦ στὴν ἀγκυλιά του εἶπε τ' ἀκόλουθα λόγια:

Τώρα, Κύριε, μπορεῖς ν' ἀφήσεις τὸ δούλό σου νὰ πεθάνει εἰρηνικά, ὅπως τοῦ ὑποσχέθηκες, γιατί τὰ μάτια μου εἶδαν τὸ σωτήρα ποῦ ἐτοίμασες γιὰ ὅλους τοὺς λαούς, φῶς ποῦ θὰ φωτίσει τὰ ἔθνη καὶ θὰ δοξάσει τὸ λαό σου τὸν Ἰσραήλ⁴.

Εἶναι τὸ γνωστὸ μας *Νῦν ἀπολύεις τὸν δούλόν σου, Δέσποτα, κατὰ τὸ ρῆμά σου ἐν εἰρήνῃ, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν, φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ, ποῦ ἀκοῦμε καθημερινὰ στίς ἀκολουθίες τῆς Ἐκκλησίας μας.*

Ἀπὸ τὸ παραπάνω κείμενο διακρίνουμε ὅτι τὰ λόγια τοῦ Συμεῶνος χαρακτηρίζουν, ἄκρως συνοπτικὰ καὶ περιεκτικὰ, τὸ περιεχόμενο μιᾶς θρησκευτικῆς διδασκαλίας ποῦ δὲ φαίνεται νὰ ταυτίζεται μὲ κοινότυπες γιὰ τὴν ἐποχὴ θρησκευτικῆς διακηρύξεις διαφόρων θρησκευτικῶν ἡγετῶν ἢ ομάδων, οἱ ὁποῖες διακηρύξεις ἀναφέρονταν στὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Συμεὼν, δηλαδή, δὲ βλέπει περιορισμένα καὶ ἐθνικοκεντρικὰ τὸ ρόλο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀποστολὴ καὶ τὸ μήνυμα τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου ἔχουν παγκόσμιο χαρακτήρα καὶ ἀφοροῦν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ πλανήτη μας καὶ ὄχι μόνο τοὺς Ἑβραῖους, ἔστω καὶ ἂν τηροῦνται ἀπὸ τὴ Μαρία καὶ τὸν Ἰωσήφ τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα τῆς ἐβραϊκῆς θρησκευτικῆς παράδοσης. Καὶ αὐτὸ γιατί, ὅπως πολὺ θεολογικὰ υπογραμμίζει ὁ ἅγιος Κύριλλος ἀρχιεπίσκοπος Ἱεροσολύμων (312-386) σὲ σχετικὸ λόγο του, ὁ Συμεὼν ἀναγνώρισε στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι:

Οὗτός ἐστιν ὁ ὢν, καὶ προὖν, καὶ αἰεὶ τῷ Πατρὶ συμπαρῶν· ὁμοούσιος, ὁμόθρονος, ὁμόδοξος, ὁμοδύναμος, ἰσοδύναμος, παντοδύναμος, ἀναρχος, ἄκτιστος, ἀναλλοίωτος, ἀπερίγραπτος, ἀόρατος, ἄρρητος, ἀκατάληπτος, ἀψηλάφητος, ἀκατανόητος, ἀτέκμαρτος⁵.

Ἐπίσης ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, διὰ στόματος τοῦ Συμεῶνος, ἀναφέρει ὅτι τὸ πρόσωπο καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου δὲ θὰ γίνει ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸν ἴδιο τρόπο κατανοητὴ καὶ ἀποδεκτὴ. Πολλοὶ θὰ εἶναι ἐκεῖνοι ποῦ θὰ ἀρνη-

4. Λουκ. 2,29-32.

5. Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων, «Λόγος εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὸν Συμεῶνα τὸν Θεοδόχον», στὸ Ἀ. Κορακίδου καὶ Ν. Γιαρδόγλου, ἐπιμ., Ἐκλεκτοὶ λόγοι Πατέρων, τόμ. Α': Δεσποτικαὶ ἐορταί, μέρος πρῶτον (περιτομή, φῶτα, ὑπαπαντὴ, μεταμόρφωσις), Ἀθῆναι, 1958, σ. 105.

θοῦν ν' ἀκολουθήσουν ἢ θὰ ἐναντιωθοῦν στὴ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὅπως ἀναφέρεται στὸ κείμενο, ὁ Συμεὼν ὀλοκλήρωσε τὰ λόγια του κατὰ τὴν ὑπόδοχὴ τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο:

Αὐτὸς θὰ γίνεῖ αἰτία νὰ καταστραφοῦν ἢ νὰ σωθοῦν πολλοὶ Ἰσραηλίτες. Θὰ εἶναι σημεῖο ἀντιλεγόμενο, γιὰ νὰ φανερωθοῦν οἱ πραγματικὲς διαθέσεις πολλῶν· ὅσο γιὰ σένα, [Μαρία], ὁ πόνος γιὰ τὸ παιδί σου θὰ διαπεράσει τὴν καρδιά σου σὰν δίκικοπο μαχαίρι⁶.

Οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ Συμεῶνος θὰ πρέπει νὰ ἐρμηνευτοῦν καὶ νὰ κατανοηθοῦν μέσα στὰ πλαίσια τοῦ γεγονότος, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν μποροῦν νὰ συνειδητοποιήσουν καὶ νὰ κατανοήσουν μὲ ἀποτελεσματικὸ τρόπο ὅτι περιβάλλονται μὲ δεσμὰ κυριαρχίας, πού ἐπιβάλλονται ἀπὸ τὴν ἄγνοια, τὴν ἁμαρτία, τὴ δύναμη καὶ τὸν πλοῦτο ἰσχυρότερον κοινωνικὰ συνανθρώπων τους κ.λπ. Μία τέτοια κατάσταση ἀναπόφευκτα ἐγκλωβίζει τοὺς ἀνθρώπους σὲ ψυχολογικὰ ἢ/καὶ κοινωνικὰ στερεότυπα πού μειώνουν ἢ καὶ ἐκμηδενίζουν ἐντελῶς τὴν ἀξία τῆς ἀνθρώπινης ὑπόστασης καὶ προσωπικότητας.

Ἀντίθετα, τὸ μήνυμα τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δημιουργεῖ ὅλες τὶς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις καὶ σφυρηλατεῖ τὴ θέληση γιὰ τὴν ἀνάληψη πρωτοβουλιῶν ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀποδέχεται μὲ τὴν καρδιά καὶ τὸ νοῦ του αὐτὴ τὴ διδασκαλία, ἔτσι ὥστε νὰ διεκδικεῖ μὲ ἔντιμα μέσα τὴν κατάργηση ὅλων τῶν καταπιεστικῶν δομῶν καὶ δεσμῶν πού τοῦ ἐπιβάλλονται. Ταυτόχρονα τὸ μήνυμα τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ καλεῖ τὸν κάθε ἄνθρωπο χωριστά, ἀλλὰ καὶ συλλογικὰ μέσα ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς θρησκευτικῆς παράδοσης, νὰ μετανοήσει γιὰ ὅλα ὅσα τὸν υποβιβάζουν ἢ τὸν ἐξισώνουν μὲ κάθε λογῆς εἶδωλα. Ἀκόμη τὸ μήνυμα τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ ὑπενθυμίζει διαρκῶς στὸν ἄνθρωπο, πού τὸ ἀποδέχεται, τὴν ὑποχρέωση πού ἔχει νὰ ζήσει ὑπεύθυνα καὶ μὲ ἀξιοπρέπεια μιὰ ζωὴ πού εἶναι δῶρο τοῦ δημιουργοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι ἀποτελεσμα τύχης ἢ ἀπλῶς ἀνθρώπινων σχεδιασμῶν καὶ σκοπιμοτήτων.

Ὅλα αὐτὰ καθιστοῦν σαφές, νομίζω, ὅτι στὸ πρόσωπο τοῦ Συμεῶνος ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς συνοψίζει τὸ αἰσιόδοξο γιὰ τὸν ἄνθρωπο ὅλων τῶν ἐποχῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἡλικιῶν, περιεχόμενο τῆς πρότασης σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου πού διατυπώθηκε μὲ τὴ θεία ἐνσάρκωση, τὴ διδασκαλία, τὸ μαρτυρικὸ θάνατο πάνω στὸ σταυρό, τὴν ἀνάσταση καὶ τὴν ἀνάληψη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐνας ἀπὸ τοὺς πρώτους διαπρύσιους ὑποστηρικτὲς αὐτοῦ τοῦ αἰσιόδοξου θρησκευτικοῦ μηνύματος σωτηρίας, μαζί μὲ τὸν Ἰωάννη τὸν Πρόδρομο, φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ

6. Λουκ. 2,34-35.

υπέργηρος Συμεών. Ὅπως εὔστοχα τονίζει σὲ σχετικό λόγο του ὁ μάρτυρας Μεθόδιος, ἐπίσκοπος Πατάρων τῆς Λυκίας (†312):

Ἀπεκδυσάμενος τὸ ἄτονον τῆς ἡλικίας ὁ πρεσβύτες Συμεών, καὶ τὸ εὔτονον τῆς ἐλπίδος ἐπενδυσάμενος, ἀπολαβεῖν ἔσπευδεν —εἰς πρόσωπον τοῦ νόμου— τὸν τοῦ νόμου πάροχον· τὸν αὐθέντην διδάσκαλον· τὸν Θεὸν τοῦ Ἀβραάμ· τὸν σκεπαστὴν τοῦ Ἰσαάκ· τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραήλ· τὸν μυσταγωγὸν τοῦ Μωϋσέως· τὸν τὴν θείαν ἐνανθρώπησιν ὡς ὀπίσθια γνωρίσαι αὐτῷ ὑποσχόμενον· τὸν ἐν πτωχείᾳ πλούσιον· τὸν ἐν νηπιότητι προαιώνιον· τὸν ἐν ὀράσει ἀόρατον· τὸν ἐν περιλήψει ἀπερίληπτον· τὸν ἐν μικρότητι ὑπερμεγέθη· τὸν ἐν ναῶ καὶ ἐν ὑψίστοις· τὸν ἐπὶ θρόνου βασιλικοῦ καὶ ἐπ' ὀχήματος χερουβικοῦ· τὸν κάτω καὶ ἄνω ἀδιαστάτως· τὸν ἐν μορφῇ δούλου, καὶ ἐν μορφῇ Θεοῦ Πατρός· τὸν ὑπήκοον καὶ βασιλέα ἀπάντων. Ὅλος γέγονε τῆς ἐφέσεως· ὅλος γέγονε τῆς ἐλπίδος· ὅλος γέγονε τῆς χαρᾶς. Οὐκέτι ἦν αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦ ἐλπισθέντος. (Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εὐηγγελίσαστο), καὶ πρὶν ἢ κατεληφέναι τὸν ναόν, τοῖς τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς ἀναπτερούμενος —ὡς ἔχων ἤδη τὸ ποθούμενον, ἐγεγῆθει⁷.

Δὲν εἶναι, ἐπομένως, ὑπερβολὴ νὰ ὑποστηρίξουμε ὅτι στὸ πρόσωπο τοῦ Συμεῶνος τιμῶνται ὅλα τὰ θρησκευόμενα γηρατεία, ἐπειδὴ μὲ ἀπαράμιλλη πίστη, ἀγάπη, ἐλπίδα, διορατικότητα, αἰσιοδοξία καὶ ὑγιὴ προσήλωση καὶ σεβασμὸς στὶς θρησκευτικὲς παραδόσεις ἀφήνουν μιὰ παρακαταθήκη παραδειγματικῆς βίωσης τῆς διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ. Ταυτόχρονα αὐτὰ τὰ ἴδια θρησκευόμενα γηρατεία εἶναι ἐκεῖνα ποὺ παραδίδουν, μὲ ὑψηλὸ φρόνημα εὐθύνης, τὴ σκυτάλη συνέχισης καὶ αὔξεσης τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς στὴν ἐπόμενη γενιά.

Στὴν πρόβλεψη καὶ τὴν ἐπιβεβαίωση τοῦ αἰσιόδοξου μηνύματος γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ εἰσηγεῖται ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἓνα ἀκόμη γηραιὸ πρόσωπο διαδραματίζει ἀνάλογο ρόλο μὲ αὐτὸ τοῦ Συμεῶνος στὴν ἀφήγηση τοῦ Εὐαγγελιστῆ Λουκᾶ γιὰ τὴν παρουσίαση τοῦ Ἰησοῦ στὸ ναό. Εἶναι ἡ προφήτιδα Ἄννα, ποὺ σύμφωνα μὲ τὴ σχετικὴ ἀφήγηση: *Στὰ Ἱεροσόλυμα ζοῦσε μιὰ γυναίκα ποὺ προφήτεψε καὶ τὴν ἔλεγε Ἄννα· ἦταν θυγατέρα τοῦ Φανουὴλ ἀπὸ τῆ φυλῆ Ἀσὴρ. Αὐτὴ ἦταν πολὺ ἡλικιωμένη. Ἐζήσε ἑπτὰ χρόνια μὲ τὸν ἄντρα της μετὰ τὸ γάμο καὶ τῶρα χήρα, ἡλικίας ὀγδόντα τεσσάρων χρονῶν, δὲν εἶχε φύγει ἀπὸ τὸ ναό, ἀλλὰ λάτρευε τὸ Θεὸ νύχτα καὶ μέρα μὲ νηστεῖες καὶ προσευχές. Αὐτὴ παρουσιά-*

7. Μεθοδίου, ἐπισκόπου Πατάρων τῆς Λυκίας, καὶ μάρτυρος, «Εἰς τὸν Συμεῶνα καὶ εἰς τὴν Ἄνναν, τῇ ἡμέρᾳ τῆς Ὑπαντήσεως· καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Θεοτόκον», στὸ Ἄ. Κορακίδου καὶ Ν. Γιαρδόγλου, ἐπιμ., ὁ.π., σ. 91.

στηκε ἐκεῖνη τὴν ὥρα καὶ δοξολογοῦσε τὸ Θεὸ καὶ μιλοῦσε γιὰ τὸ παιδί σὲ ὄλους ὅσοι στὴν Ἱερουσαλὴμ περιέμεναν τὴ λύτρωση⁸.

Ἡ Ἄννα, μὲ τὴν πείρα τῆς ἡλικίας καὶ τὸ δεσμό της μὲ τὸ ναὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἀποτελεῖ, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Συμεὼν, σύμβολο ἀπρόσκοπτης συνέχειας, σεβασμοῦ ἀλλὰ καὶ σταθερῆς διάθεσης κριτικῆς ἀξιολόγησής τῆς θρησκευτικῆς παράδοσης. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς μὲ τὴν ἀναφορά του στὴν παρουσία καὶ τὰ λόγια τῆς Ἄννας φαίνεται νὰ θέλει νὰ δηλώσει ὅτι ἡ ἔλευση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δὲ διακόπτει οὔτε ἀναστέλλει τὴ θρησκευτικὴ παράδοση τῶν Ἑβραίων, ὅπως πολλοὶ τότε πίστευαν. Ἀντίθετα, μὲ τὴν ἐνανθρώπηση καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ θρησκευτικὴ παράδοση ἀνανεώνεται καὶ παίρνει ἓνα νέο νόημα καὶ χαρακτῆρα. Καὶ αὐτό, γιὰτὶ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν οὐσία τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς καὶ τὴν ἠθικὴ βελτίωση τῆς πραγματικῆς κατάστασης τῶν ἀνθρώπων ὡς ἀτόμων καὶ μελῶν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ὁρμώμενη ἀπὸ αὐτὴ τὴ βασικὴ ἀρχή, ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ εἶναι φυσικὸ ν' ἀντιμετωπίζει μὲ κριτικὴ διάθεση τοὺς ἀπληρξαιμένους καὶ πολλὰς φορὲς ἀπάνθρωπους θρησκευτικοὺς τύπους καὶ τὰ στερεότυπα καὶ νὰ ἀπεχθάνεται τὴν κάθε εἴδους ὑποκρισία καὶ τὸ ψεῦδος. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἡ Ἄννα, ὅπως ἀναφέρει μὲ πολὺ γλαφυρότητα ὁ ἅγιος Ἀμφιλόχιος, ἐπίσκοπος Ἰκονίου (340-400 περίπου), σὲ σχετικὸ λόγῳ του:

Ἵπὲρ τοῦ Κυρίου συνηγόρει, ἐπὶ αὐτοῦ τὰ αὐτοῦ κατώπιον λαλοῦσα.

Ὡ τῶν παραδόξων πραγμάτων! Χήρα, ἀλλὰ τοὺς ἱερεῖς καὶ γραμματεῖς ἐδρίμυττε, καὶ δριμύττουςα, πάντα τὸν λαὸν ἐψυχαγῶγει, μηνύουσα τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι λύτρωσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ, τῇ τοῦ Κυρίου ἐπιστασία· λέγουσα πρὸς τοὺς παρόντας καὶ τὰ σύμβολα τοῦ κυρίου μηνύουσα. Βρέφος ἑώρα ἡ Ἄννα τὸν Κύριον· δῶρα καὶ καθάρσια ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτοῦ προσφερόμενα, καὶ οὐ προσέκοψε τῇ ἐλαχιστότητι τῆς ἡλικίας· Θεὸν ὠμολόγησε τὸ βρέφος ἡ Ἄννα, ἰατρὸν καὶ λυτρωτὴν ἰσχυρόν, καὶ ἁμαρτιῶν ἀναιρέτην⁹.

Ἡ καταξίωση, ἐπομένως, τῶν δύο γερωντικῶν μορφῶν ποὺ ἐμπλέκονται στὴ διήγηση τοῦ Εὐαγγελιστῆ Λουκᾶ, τὴ σχετικὴ μὲ τὴν παρουσίαση τοῦ Ἰησοῦ στὸ ναὸ, ὀδηγεῖ ἀβίαστα στὸ ἀκόλουθο συμπέρασμα: Ἡ γερωντικὴ ἡλικία, ὅπως ἐξάλλου καὶ κάθε περίοδος τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, θὰ πρέπει νὰ τυγχάνει τοῦ πρέποντος σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀρμόζουσας τιμῆς ἀπὸ ὄλους τοὺς συνανθρώπους μας ὅσοι ἀνή-

8. Λουκ. 2,36-38.

9. Ἀμφιλόχιος, ἐπίσκοπος Ἰκονίου, «Λόγος εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὴν Θεοτόκον, καὶ εἰς τὴν Ἄνναν, καὶ εἰς τὸν Συμεῶνα», στὸ Ἄ. Κορακίδου καὶ Ν. Γιαρδόγλου, ἐπιμ., ὁ.π., σ. 112.

κουμε σὲ διαφορετικές ἡλικίες. Καὶ αὐτό, γιατί ἐπιδεικνύοντας σεβασμό, τιμῆ, ἀγάπη, κατανόηση κ.λπ. πρὸς τοὺς ἡλικιωμένους ἐκπληρώνουμε ἓνα μεγάλο χριστιανικὸ χρέος ἀπέναντι σὲ μιὰ μερίδα συνανθρώπων μας ποὺ μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ συμβάλλουν μὲ τὴ σοφία, τὴν πείρα, τὴν ἀγάπη, τὴ δικαιοσύνη καὶ γενικὰ τὸ παράδειγμα τῆς ζωῆς τους τὰ μέγιστα στὴν ἐκπλήρωση τῶν ἀρχῶν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς ἔσχατους καιροὺς.

Δικαιολογημένα, λοιπόν, οἱ ἱερεῖς μας εὐχονται πρὸς τὸ Δοτήρα τῆς ζωῆς, ὅταν τελοῦν τὴ θ. Λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου, μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τ' ἀκόλουθα:

Τὰ νήπια ἔκθρεψον· τὴν νεότητα παιδαγωγῆσον· τὸ γῆρας περικράτησον¹⁰.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στὴν ἱστορικὴ της πορεία ἐφήρμοσε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐφαρμόζει στὴν πράξι τὸ σεβασμὸ καὶ τὴ φροντίδα της γιὰ τοὺς γέροντες, ὅπως πράττει καὶ γιὰ τίς ἄλλες ἡλικίες τῶν πιστῶν μελῶν της. Ὅπως τονίζει ὁ καθηγητῆς π. Δ. Ι. Κωνσταντέλος στὸ βιβλίο του μὲ τὸν τίτλο: «Πενία, κοινωνία καὶ φιλανθρωπία στὸ μεταγενέστερο μεσαιωνικὸ ἑλληνικὸ κόσμο»:

Οἱ βυζαντινοὶ Ἕλληνες σέβονταν πολὺ τὰ γηρατειὰ καὶ ἡ Ἐκκλησία περιελάμβανε εἰδικὲς προσευχὲς στὴ θεία λειτουργία γιὰ τὴν ἐνίσχυσι τῶν γερόντων... Ἄλλὰ ἡ βυζαντινὴ κοινωνία προχώρησε πέρα ἀπὸ τίς προσευχὲς καὶ τὴν ἔκφρασι συμπάθειας. Κατὰ κανόνα τοὺς γέροντες γονεῖς ἐφρόντιζαν τὰ παιδιά των, ἀλλὰ γιὰ τοὺς ἄτεκνους ἢ ἄγαμους γέροντας ὑπῆρχαν εἰδικὰ ἰδρύματα. Ἀπὸ τὸν τέταρτο κι ὅλας αἰῶνα Ἐκκλησία καὶ κοινωνία γενικῶς ἀνήγειραν καὶ συντηροῦσαν οἴκους εὐγῆρας γιὰ τὴ στέγασι τῶν ἀστέγων γερόντων. Γνωρίζουμε πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἰδρύματα μὲ τὸ ὄνομα καὶ τὴν τοποθεσία τους... Ἡ φροντίδα γιὰ τοὺς γέροντες γονεῖς ἐθεωρεῖτο ὄχι μόνον ἱερὸ καθῆκον ἀλλὰ καὶ ὑπερτάτη εὐλογία. Οἱ γέροντες γονεῖς ἀξίζαν τὸν σεβασμὸ, τὴν προστασία καὶ τὴν παρηγοριά τῶν ἀπογόνων τους¹¹.

Σύγχρονοι ἐρευνητὲς τῆς ψυχοκοινωνικῆς ἐξέλιξης τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας ὑπογραμμίζουν τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα καὶ τὴν ἀξία τῆς γερο-

10. Ἱερατικόν. Αἱ θεῖαι Λειτουργίαι Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Βασιλείου τοῦ μεγάλου καὶ τῶν Προηγιασμένων μετὰ τῆς τυπικῆς αὐτῶν Διατάξεως καὶ τινων ἀπαραιτήτων ἱερῶν ἀκολουθιῶν, τάξεων καὶ εὐχῶν, Ἀθήναι: Ἐκδόσεις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 1977, σ. 181-182.

11. Δ.Ι. Κωνσταντέλου, Πενία, κοινωνία καὶ φιλανθρωπία στὸ μεταγενέστερο μεσαιωνικὸ ἑλληνικὸ κόσμο, Θεσσαλονίκη: Ἐκδόσεις Βάνιας, 1994, σ. 155 καὶ 157.

ντικῆς ἡλικίας. Ἐνας ἀπ' αὐτούς, ὁ Erik H. Erikson (1902-1994), πού διετέλεσε καθηγητῆς στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Harvard στὴν Ἀμερική, ἀναφερόμενος στὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς γεροντικῆς ἡλικίας, θεωρεῖ ὅτι ἡ ἡλικία αὐτὴ διακρίνεται γιὰ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ ἀνθρώπινου ἐγώ. Ὁ ἄνθρωπος, δηλαδή, πού φθάνει σ' αὐτὸ τὸ τελευταῖο στάδιο τῆς ζωῆς, εἶναι πλέον σὲ θέση μὲ νηφαλιότητα, ἐμπειρία καὶ γνώση νὰ ἀνακεφαλαιώσῃ καὶ νὰ ἀξιολογήσῃ τὰ θετικὰ καὶ τ' ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα τῶν ψυχοκοινωνικῶν στοιχείων ὄλων τῶν προηγούμενων σταδίων τῆς ἀτομικῆς του ἀνάπτυξης. Σύμφωνα μὲ τὸν Erikson, σ' αὐτὸ τὸν τελευταῖο κύκλο ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ὠριμάζει βαθμιαῖα ὁ καρπὸς ὄλων τῶν προηγούμενων σταδίων. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τοῦ κύκλου αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἡ ἀκεραιότητα τοῦ ἐγώ. Ὁ Erikson θεωρεῖ ὅτι τὰ συστατικὰ τῆς ἀκεραιότητας τοῦ ἐγώ εἶναι «ἡ αὐξανόμενη βεβαιότητα τοῦ ἐγώ γιὰ τὴν κλίση του γιὰ τάξη καὶ σημασία. Ἐνὸς ἐγώ μὲ συναισθηματικὴ ὀλοκλήρωση πού εἶναι πιστὸ στοὺς προγόνους (φορεῖς εἰδώλων) καὶ ἔτοιμο ν' ἀναλάβῃ ἡγετικὸ ρόλο στὸ παρόν, πού στὴ συνέχεια ὅμως εἶναι καὶ πρόθυμο νὰ ἀπαρνηθεῖ αὐτὸ τὸν ρόλο»¹².

Ἡ ἔλλειψη ἢ ἡ ἀπώλεια τῆς ἀκεραιότητας τοῦ ἐγώ σηματοδοτεῖται ἀπὸ τὴν ἀηδία καὶ τὴν ἀπόγνωση. Αὐτὸ τὸ γνώρισμα, ὅταν καὶ ἐφ' ὅσον ἐκδηλωθεῖ, ἀποτελεῖ τὴν ἀρνητικὴ ὄψη τῆς γεροντικῆς ἡλικίας. Στὴν περίπτωσιν αὐτὴ ἡ μίαιρα δὲ γίνεται ἀποδεκτὴ ὡς τὸ περίγραμμα τῆς ζωῆς, οὔτε ὁ θάνατος ὡς τὸ πεπερασμένο ὄριό της. Ἡ ἀπόγνωση ἐκφράζει τὸ συναίσθημα ὅτι ὁ χρόνος εἶναι ἐλάχιστος, πολὺ ἐλάχιστος γιὰ νὰ προσπαθῆσιν κανεὶς νὰ ξεκινήσῃ μιὰν ἄλλη ζωὴ καὶ νὰ δοκιμάσῃ ἐναλλακτικὰς ὁδοὺς γιὰ τὴν κατὰκτησιν τῆς ἀκεραιότητας. Μιὰ τέτοιου εἴδους ἀπόγνωση πολλὰς φορὰς κρύβεται πίσω ἀπὸ ἕνα αἶσθημα ἀηδίας, μισανθρωπισμοῦ ἢ μιᾶς χρόνιας περιφρόνησης καὶ δυσaráσκειας γιὰ ὀρισμένα ἰδρύματα καὶ ἀνθρώπους. Μιὰ ἀηδία καὶ δυσaráσκεια, πού ὅταν δὲ συνδέεται μὲ ἕνα ὄραμα γιὰ μιὰν ἀνώτερη ζωὴ, σηματοδοτεῖ μόνον τὴν περιφρόνησιν τοῦ ἀτόμου γιὰ τὸν ἴδιον του τὸν ἑαυτὸ¹³.

Σὲ μιὰ προχωρημένη ἡλικία, στὴν ὁποία ἡ ψυχοκοινωνικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ ἐγώ, ὁ ἄνθρωπος εἶναι σὲ θέση νὰ θεᾶται τὴ ζωὴ καὶ νὰ ἐνεργεῖ μὲ τρόπο δηλωτικὸ ἐνὸς περισσεύματος σοφίας καὶ σωφροσύνης. Αὐτὴ ἡ συμπεριφορὰ ἀσφαλῶς δὲν μπορεῖ νὰ ἰσχύει γιὰ ὄλους ἀνεξαιρέτως τοὺς προχωρημένους ἡλικίας ἀνθρώπους. Γιὰ τοὺς περισσότερους, ὅμως, τὰ οὐσιώ-

12. E. H. Erikson, *Identity. Youth and crisis*, New York: W.W. Norton & Co, Inc., 1968, σ. 139. Περισσότερα γιὰ τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα κάθε ἡλικίας μὲ βάση τὴν ψυχοκοινωνικὴ θεωρία τοῦ E. H. Erikson βλ. E. Π. Περσελῆ, *Θεωρίες θρησκευτικῆς ἀνάπτυξης καὶ ἀγωγῆς. Erik H. Erikson καὶ Jean Piaget*, Ἀθήνα: Ἐκδόσεις Γρηγόρη, 2000.

13. βλ. E. H. Erikson, ὁ.π., σ. 140.

δη στοιχεῖα τῆς σοφίας καὶ τῆς σωφροσύνης καλλιεργοῦνται καὶ διαωνίζονται μέσα ἀπὸ τὴ ζωντανὴ πολιτισμικὴ παράδοση (living tradition). Μὲ αὐτὰ τὰ ἐφόδια, στὸν τελευταῖο κύκλο τῆς ζωῆς ὁ ἄνθρωπος ἐπιχειρεῖ ν' ἀπαντήσει καὶ σὲ θεμελιώδη ἐρωτήματα ἔσχατης ἀναφορᾶς (ultimate concerns)¹⁴.

Ὅ,τι ὅμως καὶ ἂν σκέπτεται καὶ πράττει ὁ ἄνθρωπος στὸν τελευταῖο κύκλο τῆς ζωῆς, ὁ πολιτισμικὸς περίγυρος, ὅπως φαίνεται νὰ ὑποστηρίζει ὁ Erikson, εἶναι ἐκεῖνος ποὺ τελικὰ διαφυλάσσει ἀποτελεσματικὰ τὴ συνέχεια τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ἐγώ. Στὴ συνάφεια αὐτὴ ὁ Erikson τονίζει τ' ἀκόλουθα:

Γιὰ νὰ προσεγγίσει ἢ νὰ βιώσει τὴν ἀκεραιότητα, τὸ ἄτομο πρέπει νὰ ξέρει πῶς νὰ εἶναι ὅπαδὸς τῶν φορέων εἰδώλων στὴ θρησκεία καὶ τὴν πολιτικὴ, στὴν οἰκονομικὴ τάξη πραγμάτων, στὴν τεχνολογία, στὴν ἀριστοκρατικὴ ζωὴ, στὶς τέχνες καὶ τὶς ἐπιστῆμες. Ἡ ἀκεραιότητα τοῦ ἐγώ, λοιπόν, συνεπάγεται μιὰ συναισθηματικὴ συγκρότηση ποὺ ἐπιτρέπει τὴ συμμετοχὴ μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ ὁπαδοῦ καθὼς καὶ τὴν ἀποδοχὴ τῆς εὐθύνης τῆς ἡγεσίας¹⁵.

Πάντως ὅποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ στάση ἐνὸς ἀτόμου κατὰ τὸν τελευταῖο κύκλο ζωῆς, τοῦ ὁπαδοῦ δηλαδὴ ἢ τοῦ ἡγέτη, ὡς ψυχοκοινωνικὸ δημιούργημα ὁ ἄνθρωπος ἀντιμετωπίζει μιὰ νέα μορφὴ κρίσης ταυτότητας ποὺ θὰ μπορούσε νὰ ἐκφραστεῖ ἐπιγραμματικὰ ὡς: «Εἶμαι ὅ,τι ἀπομένει ἀπὸ ἐμένα»¹⁶.

Ἡ κρίση ταυτότητας, ποὺ εἶναι δυνατὸν νὰ σηματοδοτεῖ τὴν εἴσοδο ἐνὸς ἀτόμου στὴ γερωντικὴ ἡλικία, ἐν πολλοῖς ἀντανακλᾶται σ' ἓνα δυαδικὸ κοινωνικὸ, πολιτιστικὸ, ἢ ἀκόμη καὶ θρησκευτικὸ συμβολισμό, στὸν ὁποῖο ἐνσωματώνονται ὀρισμένα ἀρνητικὰ κυρίως χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς γερωντικῆς ἡλικίας. Ὁ συμβολισμὸς αὐτὸς ἐκφράζεται μὲ τὴ δυαδικὴ σχέση «νέος-γέρος», ὅπου ἡ λέξις «νέος» εἶναι φορέας τῶν θετικῶν ὀψεων τῆς ζωῆς καὶ κατ' ἐπέκταση τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ, ἐνῶ ἡ λέξις «γέρος» εἶναι φορέας τῶν ἀρνητικῶν ὀψεων τῆς ζωῆς, ποὺ ὀδηγοῦν τελικὰ στὴ φθορὰ καὶ τὸ θάνατο. Ἕνας σύγχρονος ὑπέρ-γηρος Ἴταλὸς διανοούμενος, ὁ καθηγητὴς Νορμπέρτο Μπόμπιο, σὲ πρόσφατο βιβλίο του μὲ τὸν τίτλο: «Γερνώντας» (1996), σημειώνει γιὰ τὸ δυαδικὸ αὐτὸ συμβολισμὸ «νέου-γέρου» τ' ἀκόλουθα:

14. Ὅ.π., σ. 140.

15. E. H. Erikson, *Ἡ παιδικὴ ἡλικία καὶ ἡ κοινωνία*, μτφρ. Μ. Κουτρομπάκη, Ἀθήνα: Ἐκδόσεις Καστανιώτη, 1975, σ. 282.

16. Βλ. E. H. Erikson, *Identity. Youth and crisis*, ὅ.π., σ. 141. Πρὸβλ. καὶ N. Kollar, «Personality theories, religious education and older adults», *Religious Education* 81(1986), 4, 609-624.

Τὰ γηρατειὰ εἶναι ἡ τελευταία φάση τῆς ζωῆς καὶ συνήθως περιγράφεται ὡς περίοδος παρακμῆς, ἐκφυλισμοῦ· φάση κατιοῦσα στὴν καμπύλη τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, χρησιμοποιεῖται καὶ μεταφορικὰ γιὰ ἕναν πολιτισμό, ἕναν λαό, μιὰ φυλὴ, μιὰ πόλη. Σὲ μιὰ κυκλικὴ ἀντίληψη, εἶναι ἡ στιγμή κατὰ τὴν ὁποία κλείνει ὁ κύκλος. Ὁ χειμῶνας παριστάνεται σὰν ἀποκαμωμένος γέρος πού βαδίζει δύσκολα πάνω στὸ χιόνι. Ἐνας γέροντας λαὸς εἶναι ἕνας λαὸς προορισμένος νὰ ὑποδουλωθεῖ ἀπὸ ἕναν λαὸ νέο, βάρβαρο, χωρὶς ἱστορία. Στὸ δυαδικὸ σχῆμα «νέος-γέρος», τὸ «νέος» ἐκπροσωπεῖ τὴ θετικὴ πλευρά, τὸ «γέρος» τὴν ἀρνητικὴ. Ὁ νέος Ἀδὰμ ἀντιπαράθεται στὸν παλαιὸ ἄνθρωπο, πού πρέπει νὰ ξαναγεννηθεῖ. Ἡ νέα τάξη πού πρέπει νὰ ἐγκαθιδρυθεῖ ἀντιτίθεται στὴν παλαιά, τὴν ὁποία πρέπει νὰ ἀφήσουμε νὰ ταφεῖ κάτω ἀπ' τὰ λείψανά της. Ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη. Ὁ «Νέος Κόσμος» κατὰ τῆς γηραλέας Εὐρώπης. Ἡ Νέα Εὐρώπη τῶν λαῶν ἐναντία στὴν Παλαιὰ Εὐρώπη τῶν πριγκίπων. Ἡ νέα ἀστικὴ τάξη θὰ ἀντικαταστήσει τὴν παλαιὰ ἀριστοκρατικὴ τάξη, ὅπως ἡ νέα τάξη τοῦ προλεταριάτου θὰ ἀνατρέψει μὲ τὴ σειρά της τὴν παλιὰ ἀστικὴ τάξη. Τὸ πέρασμα ἀπ' τὸ παλιὸ στὸ καινούργιο εἶναι σημάδι προόδου, ἀπ' τὸ νέο στὸ παλιὸ εἶναι σημάδι ὀπισθοδρόμησης. Ἐνα νέο σύνταγμα θὰ διορθώσει τὰ ἐλαττώματα τοῦ παλιοῦ;

Δὲν λέω ὅτι δὲν ὑπάρχουν στὴν τρέχουσα γλῶσσα ἐκφράσεις στὶς ὁποῖες ἡ ἔννοια τῶν ὄρων τῆς δυάδας ἔχει ἀνατραπεῖ ὡς ἀξία, ὅπου τὸ «γέρος» γίνεται ὀρος σεβασμοῦ, ἀλλὰ κάτι τέτοιο εἶναι πιὸ σπάνιο: «οἱ γέροι μας μᾶς δίδαξαν», ὁ «Μεγάλος Γέρος», «Παλιὰ Φρουρά», οἱ «Παλαίμαχοι τῶν πατριωτικῶν πολέμων». Ὁ Χέγκελ ἐξηγοῦσε κάπως ἔτσι τὸ ἀρνητικὸ καὶ θετικὸ νόημα τῶν γηρατειῶν: «Τὰ φυσικὰ γηρατειὰ εἶναι ἀδυναμία· τὰ γηρατειὰ τοῦ πνεύματος, ἀντίθετα, εἶναι ἡ τέλεια ὀριμότητά του, κατὰ τὴν ὁποία αὐτὸ ἐπιστρέφει στὴν ἐνότητα»¹⁷.

17. Ν. Μπόμπιο, *Γερνώντας καὶ ἄλλα αὐτοβιογραφικὰ κείμενα*, Ἀθήνα: Ἐκδόσεις Πόλις, 1998, σ. 76-77. Πρβλ. καὶ Ε.Π. Παπανούτσου, *Πρακτικὴ Φιλοσοφία*. Α' Βιοσοφία, Β' Μικρὲς τομὲς σὲ μεγάλα ζητήματα, Ἀθήνα: Ἐκδόσεις Δωδώνη, 1973, ἰδιαιτέρα τὸ δοκίμιο «Τὰ γηρατειὰ», σ. 167-178. Ἐπίσης Δ. Κουρέτα καὶ Ε. Παπαθωμοπούλου, *Ψυχολογία τοῦ γήρατος*, Ἀθήνα, 1970, ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ *Ἱατρικὰ Χρονικά*, τόμ. 10 (1970), τεῦχος 86· J.E. Birren, «Ἡλικιωμένοι ψυχολογία», *Παιδαγωγικὴ καὶ Ψυχολογικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια-Λεξικό*, Ἀθήνα: Ἐκδόσεις Ἑλληνικὰ Γράμματα, 1990, τόμ. 4, σ. 2274-2278. R. Slater, *Γηρατειά: «Θλιμμένος χειμῶνας ἢ δευτέρη ἀνοιξη;» Ἡ ψυχολογία τῆς γήρασης*, μτφρ. Σ. Μεταξᾶς, ἐπιστ. ἐπιμ. Μ. Μαλικιώση - Λοῦζου, Ἀθήνα: Ἐκδόσεις Ἑλληνικὰ Γράμματα, 2003.

Τις ἀρνητικές συμβολικές σημασίες τῆς λέξης «γέρος», πού ἐπιχειρεῖ ὁ καθηγητῆς Μπόμπιο, θὰ συναντήσουμε καὶ σὲ ὀρισμένες ἑλληνικές παροιμίες, ὅπως ἡ ἀκόλουθη ἀπὸ τὴν Κύπρο: «Ἐγέρασεν ὁ ἀλουπὸς κι ἐγίνη παιχινίδι τῶν ὀρνίθων»¹⁸. Σὲ ἀντίθεση μὲ μιὰ ἄλλη παροιμία ἀπὸ τὰ Δωδεκάνησα (Κάσος) πού τονίζει τὴ χρησιμότητα καὶ γενικά τὴ θετικὴ ὄψη τῆς γεροντικῆς ἡλικίας: «Ἄμα (δ)ὲν ἔχεις γέρο (δ)ὸς κι ἀ(γ)όρασε»¹⁹. Μὲ τὴν παροιμία αὐτὴ ἐξαίρεται ἡ ἀξία τῆς συμβουλῆς τῶν γερόντων.

Βέβαια δὲ θὰ πρέπει νὰ ἀγνοοῦμε ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πολλοὶ λαοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὀρισμένοι Ἕλληνες, εἶχαν κοινωνικά θεσπίσει τὸ ἔθιμο τῆς γεροντοκτονίας. Σύμφωνα, δηλαδή, μὲ τὸ ἔθιμο αὐτὸ κατὰ τὴ διάρκεια εἰδικῶν τελετῶν θανατώνονταν οἱ ἀνήμποροι καὶ ἀνίκανοι γιὰ τὴ ζωὴ γέροντες²⁰. Χαρακτηριστικὸ ἐν προκειμένῳ εἶναι τὸ τρίτο στάσιμο τῆς τραγωδίας τοῦ Σοφοκλῆ «Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ», πού ἀναφέρεται στὸ γέροντα βασιλιᾶ Οἰδίποδα καὶ κατ' ἐπέκταση σὲ ὅλα τὰ γηρατεία. Ὅπως σημειώνει ὁ καθηγητῆς Δ. Ν. Μαρωνίτης, σὲ μετάφραση τοῦ ὁποίου παραθέτω τὸ σχετικὸ κείμενο, εἶναι «ὄ,τι πιὸ σκοτεινὸ καὶ ἀπαισιόδοξο ἔχει γραφεῖ στὴν ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα γιὰ τὴ γέρικη μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου». Τὸ κείμενο ἔχει ὡς ἀκολούθως:

Ὅποιος ὀρέγεται νὰ ζήσει / κι ἄλλο, κι ἄλλο, καὶ δὲν τοῦ φτάνει / ἢ μετρημένη του ζωὴ, / αὐτὸν ἐγώ, μὰ τὴν ἀλήθεια, / τὸν ἔχω γιὰ πολὺ μωρό. / Γιατὶ οἱ πολλὲς ἡμέρες πού μακραίνουν / φέρνουν τίς λύπες πιὸ κοντά / χαρὲς δὲν πρόκειται νὰ δεῖς / ὅπου ἡ ζωὴ τραβάει σὲ μᾶκρος, / πέρα ἀπ' τὸ θαμπό της μέτρο. / Λυτρωτικός, μ' ὄλους ἰσότιμος, / ὅταν σημαίνει ἡ ὠρα τοῦ Ἄδη, / προβάλλει ὁ θάνατος, / καὶ γράφει τέλος σὲ γάμους, / μουσικὲς, χορούς.

Τὸ νὰ μὴν ἔχεις γεννηθεῖ, / αὐτὸ εἶναι τὸ καλύτερο · τὸ δεύτερο καλό, ἂν ἔχεις / γεννηθεῖ, νὰ πᾶς τὸ γρηγορότερο / ἐκεῖ ἀπ' ὅπου βγῆκες. / Γιατὶ, μόλις περάσει ἡ πρώτη νιότη, / μὲ τὴν ἀνέμελὴ της ἀφροσύνη, / ποιός, πές μου ποιός μόχθος ἀπέξω μένει; / ποιός κάματος δὲν μπαίνει στὴ ζωὴ μας; / Φθόνος καὶ στάσεις, μαλώματα καὶ μάχες, / φόνου καὶ τελευταῖο ἐκεῖνο τὸ ἐπονείδιστο, / τὰ γηρατεία· ἄνευρα, ἄφιλα, ἀσυντρόφευτα, / ὅπου τοῦ κόσμου τὰ χειρότερα / κακὰ συγκατοικοῦν.

18. Δ.Σ. Λουκάτου, ἐπιμ., *Νεοελληνικοὶ Παροιμιόμυθοι*, Ἀθήνα: Ἐκδοτικὴ Ἑρμῆς, 1978, σ. 11.

19. Ζ.Ε. Χαλκιάδου, *Λαογραφικὰ Κάσου*, Ἀθήνα, 1971, σ. 139.

20. Πρὸς Α. Λεντάκη, «Γεροντοκτονίας συνέχεια», ἔφημ. *Τὸ Βῆμα* (Νέες Ἐποχές), 29 Δεκεμβρίου 1991, σ. 39.

Μοίρα κι αὐτοῦ τοῦ δύστυχου / τὰ γηρατεῖά, ὄχι δική μου μόνο. / Πῶς βορινὸ ἀκρωτήρι, ἀνεμικὲς / καὶ κύματα ἀπὸ παντοῦ τὸ δέρνουν, / ἔτσι κι αὐτόν, ἀδιάκοπες / οἱ φοβερές του συμφορές, / τὸν συγκλονίζουν κυματόπληκτες. / Ἄλλες ἀπὸ τὴ δύση, ἄλλες / ἀπ' τὴν ἀνατολή, ἀπὸ τὸν νότο ἄλλες, / κι ἄλλες ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ Ριπαῖα ὄρη / κατεβαίνουν τοῦ βορρᾶ²¹.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ μπορούσαμε νὰ συνοψίσουμε ὀρισμένα βασικὰ ἀρνητικὰ κοινωνικὰ στερεότυπα καὶ γενικευμένους ἀφορισμούς γιὰ τὴ γεροντικὴ ἡλικία, ποὺ εὐρέως, ἀλλὰ νομίζω σὲ μεγάλο βαθμὸ ἐσφαλμένα, διατυπώνονται ἀκόμη καὶ σήμερα ἀπὸ πολλὰ μέλη τῶν ἀποκαλούμενων σύγχρονων κοινωνιῶν μας. Τέτοια στερεότυπα μποροῦν νὰ συνοψιστοῦν ὡς ἀκολούθως:

1. Ὅλοι οἱ ἡλικιωμένοι εἶναι ὅμοιοι μεταξὺ τους.
2. Οἱ ἡλικιωμένοι εἶναι ἀπομονωμένοι καὶ μοναχικοὶ τύποι.
3. Ἡλικιωμένος σημαίνει ὅτι ἡ φυσικὴ του κατάσταση εἶναι κακὴ.
4. Οἱ ἡλικιωμένοι εἶναι ἀνικανοποίητοι ἀπὸ τὴ ζωή.
5. Κάποιος πρέπει νὰ φροντίζει τοὺς ἡλικιωμένους, οἱ ἴδιοι δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ αὐτοεξυπηρετοῦνται.
6. Οἱ ἡλικιωμένοι ἀποτελοῦν ἓνα βάρος, δὲν κάνουν τίποτα τὸ ἀξιόλογο.
7. Οἱ ἡλικιωμένοι ἔχουν παύσει νὰ μαθαίνουν νέα πράγματα²².

Ἡ καλύτερη ἀπάντηση σ' αὐτὰ τὰ ἀρνητικὰ στερεότυπα γιὰ τὴ γεροντικὴ ἡλικία, ποὺ κατὰ καιροὺς ἐκτοξεύονται ἐπίσημα ἢ ἀνεπίσημα, συλλογικὰ ἢ ἀτομικὰ, εἶναι, νομίζω, οἱ εὐστοχοὶ χαρακτηρισμοὶ τοῦ ἀγίου Ἰωάννη τοῦ Χρυσοστόμου γιὰ τὰ θετικὰ γνωρίσματα τῆς γεροντικῆς ἡλικίας. Ἀναφέρει, ὁ Χρυσόστομος, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τ' ἀκόλουθα:

Τὰ γηρατεῖα προσορμίζουν τὶς ψυχὰς τῶν γερόντων σὰν σὲ ἀκύμαντο λιμάνι, δίνοντας τὴν εὐκαιρία νὰ βρίσκουν εὐχαρίστηση στὴν ἀσφάλεια ποὺ χαρακτηρίζει ἡ ἡλικία αὐτή.

Ἡ ψυχὴ δυναμώνει στὰ γηρατεῖα, τότε ἀκμάζει περισσότερο, τότε ὠρμάζει πνευματικὰ.

Ὅταν φθάσουν τὰ γηρατεῖα, ἡ ἀνδρεία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι λαμπρότερη καὶ τὰ κατορθώματά του ἐνδοξότερα, χωρὶς νὰ ἐμποδίζονται σὲ τίποτε ἀπὸ τὴν ἡλικία.

21. Δ.Ν. Μαρωνίτη, «Ἐνας γέρος μετανάστης», ἔφημ. *Τὸ Βῆμα* (Νέες Ἐποχές), 24 Φεβρουαρίου 2002, σ. Α56.

22. Πρὸβλ. «What is the image of aging?», *LinkAge 2000*, <http://library.thinkquest.org>

Προκειμένου για βιοτικά ἔργα ὁ γέρος εἶναι ἀχρηστος, σὲ τίποτε δὲν εἶναι ἐπιδέξιος, ἀλλὰ πάντοτε τὸν κρίνουν μὲ ἐπιείκεια, γιατί ἡ σωματικὴ του ἀδυναμία δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ὑπηρετήσῃ τις ἀνάγκες του... Μέσα ὅμως στὴν Ἐκκλησία δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο, ἀλλὰ ὅταν γεράσουν οἱ ἐνά-
 ρετοι, τότε γίνονται περισσότερο χρήσιμοι, γιατί ἐδῶ δὲν μᾶς χρειάζεται
 σωματικὴ δύναμη, ἀλλὰ ζωντανὴ πίστη²³.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὅμως, σημειώνει καὶ ὀρισμένα ἀρνητικὰ γνωρίσματα τῆς γεροντικῆς ἡλικίας, ὅπως εἶναι τὸ ἀκόλουθο:

Ἐπάρχουν πράγματι, ὑπάρχουν καὶ ἀνάμεσα στοὺς γέροντες ἀνθρω-
 ποι μανιακοὶ καὶ παράφρονες, ἄλλοι ἀπὸ τὸ κρασί καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὴ λύ-
 πη, γιατί τὰ γηρατεῖα δημιουργοῦν μικρόψυχους ἀνθρώπους²⁴.

Ἡ ἀξία καὶ ἡ σημασία τῆς γεροντικῆς ἡλικίας ἐξαίρεται καὶ σὲ πολλὰ κείμε-
 να τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Διαβάζουμε π.χ. στὸ βιβλίο τῆς Σοφίας Σειράχ:

Ἄν τίποτα δὲ μάζεψες στὰ νιάτα σου, πῶς θὰ ἔταν δυνατὸ κάτι νὰ
 βρεῖς στὰ γηρατεῖά σου;

Πόσο ὠραῖο οἱ λευκασμένοι νὰ ἔχουν κρίση, οἱ γέροι νὰ κατέχουν τὴν
 καλὴ τὴ συμβουλή!

Πόσο ὠραία ἡ σοφία στοὺς γέροντες, καὶ στοὺς τρανοὺς τοῦ κόσμου
 ἡ σκέψη ἡ ὠριμη κι ἡ συμβουλή!

Ἡ πλούσια πείρα εἶναι στεφάνι γιὰ τοὺς γέροντες κι ὁ σεβασμὸς
 στὸν Κύριο, τὸ καύχημά τους²⁵.

Γι' αὐτὸ τὸ ἴδιο κείμενο μᾶς προτρέπει τ' ἀκόλουθα:

Τὰ λόγια τῶν σοφῶν ἀνθρώπων μὴν περιφρονεῖς, καὶ τις παρομιές
 τοὺς μελέτα· πράγματι, ἀπ' αὐτοὺς τὴ διδαχὴ θὰ μάθεις, πῶς τοὺς ἄρχο-
 ντες νὰ ὑπηρετεῖς.

23. Βλ. Β.Δ. Χαρόνη καὶ Ο.Α. Λανάρα, *Παιδαγωγικὴ Ἀνθρωπολογία Ἰωάννου Χρυσο-
 στόμου*, τόμ. Β', Θεσσαλονίκη: Ἐκδοτικὸς οἶκος Ἐλευθερίου Μερετᾶκη «Τὸ Βυζάντιον»,
 1994, λήμμα 119 «γηρατεῖα», σ. 136-141.

24. Ὁ.π., σ. 139. Πρβλ. Ἀριστοτέλους, *Ρητορικὴ*, τόμ. Β', εἰσαγωγή, μετάφραση, σχό-
 λια Ἡλ. Ἡλιοῦ, Ἀθήναι: Ἐκδόσεις Ι. Ζαχαρόπουλος, 1389b 13-1390a 23, σ.246-251, ὅπου
 σκιαγραφεῖται τὸ ἦθος τῆς γεροντικῆς ἡλικίας μὲ οἰονεὶ ἀρνητικούς χαρακτηρισμούς. Ἀντίθετα
 ὁ Πλάτωνας φαίνεται νὰ εἶναι περισσότερο θετικὸς ἀπέναντι στὰ γηρατεῖα. Πρβλ. Πλάτωνος,
Πολιτεία, τόμ. Α', εἰσαγωγή, μετάφραση, σχόλια Ι. Γρυπάρης, Ἀθήναι: Ἐκδόσεις Ι. Ζαχαρό-
 πουλος, 328e-331a, σ. 16-23.

25. Σοφ. Σειρ. 25,3-6.

*Μὴν εἶσαι ἀδιάφορος στὰ λόγια τῶν γερόντων, γιατί κι αὐτοὶ μαθή-
τευσαν στοὺς πατεράδες τους· κοντὰ σ' αὐτοὺς τῆ φρόνηση θὰ μάθεις, και
πῶς νὰ ἀποκρίνῃσαι σὰν εἶν' ἀνάγκη²⁶.*

Χωρὶς ἀμφιβολία οἱ προτροπὲς αὐτὲς τοῦ βιβλίου τῆς Σοφίας Σειράχ εἶναι
ἰδιαίτερα ἀξιοπρόσεκτες καὶ χρήσιμες γιὰ τὴν ἐποχὴ μας. Ταυτόχρονα, ὅμως,
χρειάζεται ἰδιαίτερη προσοχὴ στὴν ἐπιλογὴ τῶν προσώπων ἐκείνων τῆς γεροντικῆς
ἡλικίας ποὺ ἐξασφαλίζουν τὰ ἀπαραίτητα ἐχέγγυα, ἔτσι ὥστε ὁ λόγος τους νὰ δια-
κρίνεται γιὰ τὴν ἀνιδιοτέλεια καὶ τὴν πνευματικὴ του ὠριμότητα πρὸς ὄφελος ἐκεί-
νων ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ ἀποκομίσουν πνευματικούς καρπούς ἀπὸ τὴ συναναστροφὴ
τους. Καὶ αὐτὸ γιατί σήμερα, στὴν ἐποχὴ τῆς ὑπερκατανάλωσης καὶ τῆς ἐμπο-
ρευματοποιήσεως τῶν πάντων, ἡ ἴδια ἡ γεροντικὴ ἡλικία μπορεῖ εὐκόλα νὰ κατα-
στεῖ ἓνα εἶδος φθηνῆς διαφήμισης καὶ ἐμπορικῆς ἐκμετάλλευσης. Ὅπως τονίζει
πάλι ὁ καθηγητὴς Μπόμπιο:

*Σὲ μιὰ κοινωνία ὅπου ὅλα πουλιοῦνται καὶ ἀγοράζονται, ὅπου ὅλα
ἔχουν τὴν τιμὴ τους, καὶ τὰ γεράματα μποροῦν ἐπίσης νὰ γίνουν ἓνα
ἐμπόρευμα σὰν ὅλα τ' ἄλλα. Ἀρκεῖ νὰ ρίξει κανεὶς γύρω του μιὰ ματιά,
νὰ φτάσει μὲ τὸ βλέμμα του ὡς τοὺς οἴκους εὐγηρίας καὶ τὰ νοσοκομεῖα
ἢ τὰ μικρὰ διαμερίσματα τῶν φτωχῶν ποὺ εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ ἐπιβλέ-
πουν καὶ νὰ φροντίζουν διαρκῶς ἓναν γέρο, ὁ ὁποῖος δὲν μπορεῖ νὰ μείνει
μόνος οὔτε μιὰ στιγμὴ· τότε θὰ συνειδητοποιήσῃ πόσο ψεύτικη εἶναι ἡ
καθόλου ἀνιδιοτελής, ἀντίθετα ἰδιοτελέστατα ἀπατηλὴ ἀπεικόνιση τοῦ
«εἶναι ὠραῖο νὰ εἶσαι γέρος». Φράση χαμηλοῦ ἐπιπέδου, ταιριαστὴ στὴν
κοινωνία τῆς κατανάλωσης, ποὺ ἀντικατέστησε τὸ ἐγκώμιο τοῦ γέρου
δεξιότηχην καὶ σοφοῦ²⁷.*

Μπορεῖ συχνὰ νὰ εἶμεθα μάρτυρες πολλῶν δυσάρεστων ἢ ἀκόμη καὶ τραυμα-
τικῶν ἐμπειριῶν κακῆς καὶ ἀπρεποῦς συμπεριφορᾶς ἀπέναντι στοὺς ἡλικιωμένους,
ποὺ προκαλοῦνται ἀπὸ μεμονωμένα ἄτομα ἢ/καὶ συλλογικούς φορεῖς. Ἐνώπιον
μιᾶς τέτοιας κατάστασης ἡ λυτρωτικὴ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ποὺ μὲ τὸ
παράδειγμά Του, καθὼς καὶ ὅλων τῶν ἁγίων μορφῶν τῆς ὀρθόδοξης χριστιανικῆς

26. Σοφ. Σειρ. 8,8-9.

27. Ν. Μπόμπιο, *Γερόντας καὶ ἄλλα αὐτοβιογραφικὰ κείμενα*, ὁ.π., σ. 45. Γιὰ μιὰ σύγ-
χρονη κοινωνιολογικὴ θεώρηση τῶν γηρατειῶν βλ. A. Giddens, *Κοινωνιολογία*, μετάφραση καὶ
ἐπιμέλεια Δ.Γ. Τσαουσῆς, Ἀθήνα: Gutenberg, 2002, σ. 96 καὶ 201-205. Πρβλ. καὶ Α. Μωυ-
σίδη, Θ. Ἀνθοπούλου, Μ. Ν. Ντικέν, *Οἱ ἡλικιωμένοι στὸν ἀγροτικὸ χῶρο. Συνθήκες διαβίωσης
καὶ ὄψεις κοινωνικοῦ ἀποκλεισμοῦ. Μελέτη περίπτωσης σὲ δύο κοινότητες*, Ἀθήνα: Gutenberg,
2002.

μας παράδοσης, ἀποτελοῦν τοὺς ἀσφαλεῖς ὁδηγοὺς γιὰ τὴν ἔμπρακτη κατανόηση καὶ βίωση τῆς ἀξίας ποὺ ἔχει ἡ ζωὴ ὅλων τῶν συνανθρώπων μας, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἡλικία, τὴν καταγωγὴν, τὸ χρῶμα, τὴ φυλὴν, τὴν περιουσιακὴ ἢ κοινωνικὴ τους κατάσταση κ.λπ. Ἐάν, λοιπόν, ἐμφοροῦμεθα ἀπὸ τὰ χριστιανικὰ ιδεώδη τῆς ἀγάπης ἀπέναντι στὸ Θεὸ καὶ τὸ συνάνθρωπο, τῆς ὑπομονῆς, τῆς συγχωρητικότητος, τῆς μετάνοιας, τῆς ταπείνωσης καὶ τῆς ἐλπίδας, θὰ πρέπει, νομίζω, νὰ μὴ χρειάζεται ἰδιαίτερη ὑπόμνηση πόσο μεγάλη ἀξία ἔχει ἡ ζωὴ ὅλων τῶν ἀνθρώπων τοῦ πλανήτη μας καὶ ἰδιαίτερα ἡ ζωὴ ἐκείνων ποὺ ἀποτελοῦν τὴν ἀπαρχὴν καὶ τοὺς θεμέλιους λίθους τῆς δικῆς μας γήινης ὑπαρξέως, στοργῆς, προστασίας, ἀνατροφῆς καὶ προόδου. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἡ ὅλη στάση καὶ συμπεριφορὰ μας ὡς χριστιανῶν ἀπέναντι στοὺς ἡλικιωμένους θὰ πρέπει ν' ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητα ἓνα βέβαιον κριτήριον γιὰ τὴν ἀπρόσκοπτη εἴσοδό μας ἢ ὄχι στὴν αἰώνια Βασιλεία τοῦ δωροδότου Τριαδικοῦ Θεοῦ.